

جعفری، محمد، ۱۳۵۹
مدیریت بحران و تهدیدات اقتصادی /
محمد جعفری، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر: ۲۵۸ ص.
شابک: ۹۶۴-۸-۲۱۴-۶۰۶-۹۷۸
موضوع: دفاع غیر نظامی - جنبه های اقتصادی
موضوع: رکود اقتصادی
موضوع: تحریم اقتصادی
موضوع: مدیریت بحران
موضوع: ثبات سیاسی
شناسه افزوده دانشگاه امام صادق (ع): دفتر نشر
رده بندی کنگره: U.A.9۲۶/۵
رده بندی دیویی: ۳۵/۴۶۳
شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۷۱۱۱۲

تألیف:
دکتر محمد جعفری

مدیریت بحران و تهدیدات اقتصادی

تألیف: دکتر محمد جعفری
طراح جلد: رسول خسرویگی
ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام
چاپ و صحافی: سپیدان
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۹۶۲-۸
چاپ اول: اسفند ۱۴۰۰
قیمت: ۹۰۰/۰۰۰ ریال

فروشگاه اینترنتی:
<https://press.isu.ac.ir>
E-mail: pub@isu.ac.ir

تمام حقوق محفوظ است. هیچ بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب ناشر قابل تکثیر یا ترجمه مجدد به هیچ شکلی از جمله چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلو و غیره یا انتقال روشنی مجاز نیست. این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مشتقان ایران قرار دارد.

فهرست اجمالی

سخن ناشر	۱۷
پیشگفتار	۱۹
مقدمه	۲۱
سخنی با دانشجویان	۲۳
سخنی با مدرس	۲۵
فصل اول: مروری بر مباحث پدافند غیرعامل در حوزه اقتصادی	۲۷
فصل دوم: مبانی نظری بحران و بحران‌های اقتصادی	۵۳
فصل سوم: مبانی نظری تهدید و تهدیدات اقتصادی	۱۰۷
فصل چهارم: مدیریت بحران و تهدیدات اقتصادی	۱۴۹
فصل پنجم: الگوهای مدیریت تهدیدات اقتصادی	۲۱۷
فصل ششم: مدیریت بحران در پدافند غیرعامل؛ معماری و استحکامات زیرساخت‌های حیاتی اقتصادی	۲۳۷

فهرست تفصیلی

سخن ناشر	۱۷
پیشگفتار	۱۹
مقدمه	۲۱
سخنی با دانشجویان	۲۳
سخنی با مدرس	۲۵
فصل اول: مروری بر مباحث پدافند غیرعامل در حوزه اقتصادی	۲۷
اهداف آموزشی	۲۷
سؤالات اساسی	۲۷
واژگان کلیدی	۲۸
مقدمه	۲۸
۱-۱. مفهوم پدافند غیرعامل	۲۹
۱-۲. ضرورت توجه به دفاع غیرعامل	۳۲
۱-۳. رهنمودهای مقام معظم رهبری در رابطه با پدافند غیرعامل	۳۶
۱-۴. نقش دفاع غیرعامل در امنیت ملی	۳۸
۱-۵. مؤلفه‌های امنیت ملی براساس دیدگاه دفاع غیرعامل	۳۹
۱-۶. نقش دفاع غیرعامل در امنیت اقتصادی	۴۰
۱-۷. مکانیزم اثرگذاری پدافند غیرعامل بر امنیت اقتصادی	۴۳
۱-۸. منظور از دفاع غیرعامل در حوزه مسائل اقتصادی	۴۴
۱-۹. اهم تهدیدات اقتصادی پیش‌روی کشور	۴۶

۴۷	۱-۱۰. راهبردهای دفاع غیرعامل در مقابله با تهدیدات اقتصادی
۴۸	۱-۱۱. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۹	۱-۱۲. خلاصه فصل
۵۰	خودآزمایی
۵۱	کاربردی کردن آموخته‌ها
۵۱	موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر
۵۱	منابع برای مطالعه بیشتر
۵۱	منابع
۵۳	فصل دوم: مبانی نظری بحران و بحران‌های اقتصادی
۵۳	اهداف آموزشی
۵۳	سوالات اساسی
۵۴	واژگان کلیدی
۵۴	مقدمه
۵۴	۲-۱. مفهوم بحران
۵۵	۲-۲. تعریف لغوی بحران
۵۶	۲-۳. تعریف اصطلاحی بحران
۶۰	۲-۴. منشأ بحران
۶۴	۲-۵. ویژگی‌های بحران
۶۶	۲-۶. شدت بحران‌ها
۶۷	۲-۷. انواع بحران‌ها
۶۷	۲-۷-۱. بحران هویت
۶۷	۲-۷-۲. بحران مشروعیت
۶۸	۲-۷-۳. بحران مشارکت
۶۹	۲-۷-۴. بحران نفوذ
۷۰	۲-۷-۵. بحران توزیع
۷۱	۲-۸. تقسیم‌بندی بحران‌ها به‌لحاظ موضوع
۷۲	۲-۹. منظور از بحران‌های اقتصادی

فهرست مطالب □ ۹

۷۳	۲-۱۰. مبانی نظری وقوع بحران‌های اقتصادی
۷۵	۲-۱۱. الگوهای بحران‌های اقتصادی
۷۷	۲-۱۲. انواع بحران‌های اقتصادی
۷۷	۲-۱۲-۱. بحران‌های مالی
۷۸	الف) انواع بحران‌های مالی
۹۰	ب) علل و پیامدهای بحران مالی
۹۴	ج) دلایل نهادی بحران مالی غرب
۹۷	۲-۱۲-۲. بحران بدهی‌ها
۹۹	۲-۱۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۰۰	۲-۱۴. خلاصه فصل
۱۰۳	خودآزمایی
۱۰۳	کاربردی کردن آموخته‌ها
۱۰۳	موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر
۱۰۳	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۰۴	منابع
۱۰۷	فصل سوم: مبانی نظری تهدید و تهدیدات اقتصادی
۱۰۷	اهداف آموزشی
۱۰۷	سوالات اساسی
۱۰۷	واژگان کلیدی
۱۰۷	مقدمه
۱۰۸	۳-۱. مفهوم تهدید
۱۱۰	۳-۱-۱. عوامل تهدیدکننده امنیت ملی
۱۱۱	۳-۲. انواع تهدیدات امنیت ملی
۱۱۳	۳-۳. منظور از تهدیدات اقتصادی و انواع آن
۱۱۴	۳-۴. ابعاد تهدیدات اقتصادی
۱۱۴	۳-۴-۱. تهدیدکننده اقتصاد خرد و کلان
۱۱۵	۳-۴-۲. تهدیدات ملی و فراملی

۱۱۶	۳-۴-۳. تهدیدات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی تأثیرگذار بر اقتصاد
۱۱۶	۳-۵. اهداف تهدیدات اقتصادی
۱۱۷	۳-۵-۱. تهدید با هدف بازارها و بخش های اقتصادی
۱۱۸	۳-۵-۲. تهدید بازار کالا و خدمات
۱۱۹	۳-۵-۳. تهدید کالاهای استراتژیک
۱۲۱	۳-۵-۴. تهدید بازار مالی و سرمایه
۱۲۱	۳-۵-۵. تهدید بازار کار
۱۲۲	۳-۵-۶. تهدید بازار ارز و تجارت بین الملل
۱۲۳	۳-۵-۷. تهدید وضعیت مالی و بودجه ای دولت
۱۲۴	۳-۶. منشأ بحران ها و تهدیدات اقتصادی
۱۲۶	۳-۶-۱. منشأهای داخلی
۱۲۶	الف) فرهنگ اقتصادی ناصحیح
۱۲۸	ب) فساد
۱۲۹	ج) زیرساخت های اقتصادی نادرست
۱۳۰	د) بی اعتمادی مردم به دولت
۱۳۱	ه) بی ثباتی سیاسی و اقتصادی
۱۳۲	و) اقتصاد تک محصولی
۱۳۳	۳-۶-۲. منشأهای خارجی
۱۳۳	الف) وابستگی اقتصادی
۱۳۴	ب) تحریم های اقتصادی
۱۳۴	ج) سرمایه های خارجی
۱۳۴	د) ریسک بین المللی
۱۳۵	ه) تهدیدات منطقه ای
۱۳۵	و) جهانی شدن
۱۳۶	۳-۷. انواع تهدیدها و طبقه بندی تهدیدات اقتصادی
۱۳۶	۳-۷-۱. تهدیدات امنیتی-تهدیدات عمومی
۱۳۷	۳-۷-۲. تهدیدات بازارنده-تهدیدات خزنده

فهرست مطالب □ ۱۱

۳-۷-۳. تهدیدات سنتی - تهدیدات نوین.....	۱۳۹
۳-۷-۴. تهدیدات متقارن - تهدیدات نامتقارن.....	۱۴۱
۳-۷-۵. تهدیدات طبیعی و تهدیدات ساختگی.....	۱۴۳
۳-۷-۶. تهدیدات داخلی و تهدیدات خارجی.....	۱۴۳
۳-۷-۷. تهدیدات اقتصادی برحسب تأثیرپذیری.....	۱۴۴
۳-۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۱۴۵
۳-۹. خلاصه فصل.....	۱۴۶
خودآزمایی.....	۱۴۶
کاربردی کردن آموخته‌ها.....	۱۴۷
موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر.....	۱۴۷
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۱۴۷
منابع.....	۱۴۷
فصل چهارم: مدیریت بحران و تهدیدات اقتصادی.....	۱۴۹
اهداف آموزشی.....	۱۴۹
سؤالات اساسی.....	۱۴۹
واژگان کلیدی.....	۱۴۹
مقدمه.....	۱۵۰
۴-۱. مدیریت بحران و تهدیدات اقتصادی.....	۱۵۰
۴-۲. چرخه مدیریت بحران.....	۱۵۱
۴-۳. نظریه‌های مدیریت بحران.....	۱۵۳
۴-۴. نظریه تعادل در مدیریت بحران.....	۱۵۳
۴-۱-۴. مدیریت شناور (جزیره‌ای).....	۱۵۴
۴-۲-۴. شش گام مؤثر در مدیریت بحران.....	۱۵۵
۴-۵. لزوم سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان در مدیریت بحران.....	۱۵۷
۴-۶. مدیریت بحران در سیر پیامبر اکرم (ﷺ).....	۱۵۸
۴-۱-۶. مدیریت عقیده.....	۱۵۹
الف) مدیرتی امور عقیدتی و تبلیغی.....	۱۵۹

- ب) اختیار در حضور و عدم آکراه ۱۶۲
- ۲-۶-۴. مدیریت رفتاری ۱۶۲
- الف) اراده محکم و پایداری در تصمیم ۱۶۲
- ب) شورا و مشورت ۱۶۳
- ج) مظهر رحمت الهی ۱۶۴
- د) اجرای مساوات ۱۶۸
- ه) تشویق و تنبیه ۱۶۹
- و) انضباط و جدیت در اداره امور ۱۶۹
- ۳-۶-۴. مدیریت علمیه ۱۶۹
- الف) کسب اطلاعات یا تکمیل آن ۱۶۹
- ب) در نظر گرفتن اصول جنگ ۱۷۱
- ج) ایجاد جنگ روانی ۱۷۱
- د) ایمان درست به عدالت، خواست و هدف ۱۷۲
- ه) تشویق و ایجاد انگیزه برای نبرد ۱۷۲
- و) دلیری در مقابل بیم ۱۷۳
- ز) صنف و احد ۱۷۳
- ح) به کارگیری خدعه و فریب ۱۷۳
- ط) فرماندهی حضرت رسول (ﷺ) ۱۷۴
- ی) تفویض اختیار ۱۷۵
- ک) تعیین جانشین در «مدینه» ۱۷۵
- ل) قرارداد افراد شایسته در مکان های مناسب ۱۷۵
- ۴-۶-۴. مدیریت سیاسی ۱۷۶
- الف) انعقاد پیمان های سیاسی با قدرت های بی طرف ۱۷۶
- ب) خنثی کردن نیروهای مخالف ۱۷۷
- ج) تمایل به صلح و آتش بس ۱۷۷
- ۷-۴. مدیریت بحران در سیر امام علی (ﷺ) ۱۷۸
- ۱-۷-۴. بحران سازها در حکومت امیرالمؤمنین (ﷺ) ۱۸۰

فهرست مطالب □ ۱۳

۱۸۱	۴-۷-۲. روش های مدیریتی امام در بحران ها.....
۱۸۲	الف) بحران های اقتصادی.....
۱۸۴	ب) بحران سیاسی.....
۱۸۴	ج) بحران نظامی.....
۱۸۸	۴-۸. نقش رسانه ها در مدیریت بحران.....
۱۸۹	۴-۸-۱. کارکرد رسانه ها در مرحله پیش از بحران.....
۱۹۱	۴-۸-۲. کارکرد رسانه ها در مرحله بعد از بحران.....
۱۹۲	۴-۸-۳. نقش دستگاه های اطلاعاتی در مدیریت بحران.....
۱۹۳	۴-۹. اهمیت وجود سازمان های اطلاعاتی و امنیتی در مدیریت بحران.....
۱۹۴	۴-۹-۱. نقش دستگاه های اطلاعاتی در برقراری امنیت اقتصادی برای فعالان اقتصادی.....
۱۹۵	۴-۹-۲. نظارت بر عملکرد فعالان اقتصادی و جلوگیری از فساد، اختلاس، رانتجویی و... ..
۱۹۷	۴-۹-۳. نظارت بر روند و نحوه تنظیم قراردادها در سرمایه گذاری خارجی.....
۱۹۸	۴-۹-۴. حفاظت از اطلاعات و فناوری های حساس کشور در برابر جاسوسی اقتصادی رقیب.....
۱۹۹	۴-۹-۵. برقراری ثبات سیاسی و اقتصادی.....
۲۰۰	۴-۱۰. آمادگی، پیشگیری و مدیریت بحران های اقتصادی با کاهش آسیب پذیری.....
۲۰۱	۴-۱۰-۱. مبارزه با فساد اقتصادی و ایجاد نظام شفافیت.....
۲۰۴	۴-۱۰-۲. جلب مشارکت مردم با رویکرد صداقت.....
۲۰۴	۴-۱۰-۳. ایجاد ثبات سیاسی. اقتصادی.....
۲۰۵	۴-۱۰-۴. فرهنگ سازی اقتصادی.....
۲۰۷	۴-۱۰-۵. شناسایی موارد آسیب پذیری و برنامه ریزی به منظور رفع آنها.....
۲۰۸	۴-۱۰-۶. مدیریت تعاملات اقتصادی بین المللی.....
۲۰۹	۴-۱۰-۷. کاهش وابستگی به تولیدات خارجی.....
۲۰۹	۴-۱۰-۸. کنترل کسری تراز پرداخت ها و متنوع سازی نظام ارزی کشور.....
۲۱۰	۴-۱۰-۹. مدیریت مناسب افکار عمومی و ادراک مردم.....
۲۱۱	۴-۱۱. جمع بندی و نتیجه گیری.....
۲۱۱	خلاصه فصل.....
۲۱۳	خودآزمایی.....

کاربردی کردن آموخته‌ها.....	۲۱۴
موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر.....	۲۱۴
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۲۱۴
منابع.....	۲۱۴
فصل پنجم: الگوهای مدیریت تهدیدات اقتصادی.....	۲۱۷
اهداف آموزشی.....	۲۱۷
سؤالات اساسی.....	۲۱۷
واژگان کلیدی.....	۲۱۷
مقدمه.....	۲۱۸
۵-۱. روش‌های مقابله با تهدیدات اقتصادی.....	۲۱۸
۵-۱-۱. راهبردهای مقابله با پول‌شویی.....	۲۱۸
۵-۱-۲. راهبردهای مقابله با فساد اقتصادی.....	۲۲۱
۵-۱-۳. راهبردهای مقابله با تحریم‌های اقتصادی.....	۲۲۳
۵-۱-۴. راهبردهای مقابله با نفوذ و جاسوسی اقتصادی.....	۲۲۵
۵-۱-۵. راهبردهای مقابله با سیاست‌های توسعه اقتصادی تهدیدزا در حوزه اقوام و مرزها.....	۲۲۶
۵-۲. آشنایی با مصادیق و تجارب مدیریت بحران‌ها و تهدیدات اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران.....	۲۲۸
۵-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۲۳۰
خلاصه فصل.....	۲۳۱
خودآزمایی.....	۲۳۳
کاربردی کردن آموخته‌ها.....	۲۳۴
موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر.....	۲۳۴
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۲۳۴
منابع.....	۲۳۴

فصل ششم: مدیریت بحران در پدافند غیرعامل؛ معماری و استحکامات زیرساخت‌های

۲۳۷	حیاتی اقتصادی
۲۳۷	اهداف آموزشی
۲۳۷	سؤالات اساسی
۲۳۷	واژگان کلیدی
۲۳۸	مقدمه
۲۳۸	۶-۱. مدیریت بحران و پدافند غیرعامل
۲۳۹	۶-۲. اصول بنیادی دفاع غیرعامل
۲۴۱	۶-۳. معیارهای اولویت‌بندی مراکز ثقل
۲۴۳	۶-۳-۱. اختفا
۲۴۴	۶-۳-۲. استتار
۲۴۴	الف) تکنیک‌های استتار
۲۴۶	۶-۳-۳. فریب
۲۴۷	الف) ماکت‌های فریبنده
۲۴۷	ب) سنجش از دور
۲۴۸	ج) حسگرها (سنسورها)
۲۴۸	۶-۴. نقش استحکامات و سازه‌های امن در مدیریت بحران
۲۴۸	۶-۴-۱. تعاریف و اصطلاحات
۲۴۸	الف) تهدید
۲۴۹	ب) اماکن و تأسیسات حیاتی
۲۴۹	ج) اماکن و تأسیسات حساس
۲۴۹	د) اماکن و تأسیسات مهم
۲۴۹	ه) اماکن و تأسیسات قابل حفاظت
۲۴۹	و) سازه‌های دفاعی، نظامی
۲۴۹	ز) ارزش عملیاتی
۲۴۹	ح) انواع استحکامات دفاعی
۲۵۰	ط) فرارگاه فرمان‌دهی و کنترل

۲۵۰	ی) پناهگاه‌ها
۲۵۱	ک) انبارهای تدارکاتی
۲۵۱	ل) پل‌ها و تأسیسات ترابری
۲۵۱	م) ساختمان‌های مسکونی و تجاری متراکم
۲۵۱	ن) مراکز صنعتی
۲۵۲	س) استحکامات موقت
۲۵۳	ع) مکان‌یابی مجموعه‌های دفاعی نظامی
۲۵۳	ف) نوع سازه دفاعی نظامی
۲۵۴	ص) ملاحظات عمومی مجموعه‌های دفاعی نظامی
۲۵۵	۴-۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۵۶	۴-۶. خلاصه فصل
۲۵۷	خودآزمایی
۲۵۷	کاربردی کردن آموخته‌ها
۲۵۷	موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر
۲۵۷	منابع برای مطالعه بیشتر
۲۵۸	منابع

فهرست جداول، شکل‌ها و نمودارها

۳۱	نمودار ۱-۱: کارکردهای پدافند غیرعامل
۶۷	جدول ۱-۲: شدت بحران براساس سه عامل: نوع تهدید، زمان تصمیم‌گیری و درجه آگاهی
۱۱۸	نمودار ۱-۳: بازارها یا بخش‌های اقتصادی به‌عنوان هدف تهدیدات اقتصادی
۱۲۵	شکل ۱-۳: منشأ تهدیدات اقتصادی و اجزای آن

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
(قرآن کریم، سوره مبارکه النمل / آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

رسالت و مأموریت دانشگاه امام صادق (علیه السلام) «تولید علوم انسانی اسلامی» و «تربیت نیروی درجه یک برای نظام» (که در راهبردهای ابلاغی مقام معظم رهبری مدظله تعیین شده) است. اثرپذیری علوم انسانی از مبانی معرفتی و نقش معارف اسلامی در تحول علوم انسانی، دانشگاه را بر آن داشت که به طراحی نو و بازه‌مندسی نظام آموزشی و پژوهشی جهت پاسخ‌گویی به نیازهای نوظهور انقلاب، نظام اسلامی و تربیت اسلامی به عنوان یک اصل محوری برای تحقق مأموریت خویش بپردازد و بر این باور است که علم توأم با تزکیه نفس می‌تواند هویت جامعه را متأثر در مسیر تعالی و رشد قرار دهد.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چهارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهره‌مندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی، پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام‌عیار در گستره جهانی تبدیل شود.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آنها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت.
(ان شاء الله)

ولله الحمد
معاونت پژوهشی دانشگاه

پیشگفتار

بحران و تهدید از معدود واژگانی محسوب می‌شوند که به طور روزمره در ادبیات علمی، اجرایی، سیاسی، اقتصادی و حتی گفتاری مردم عادی نیز به کار می‌رود. کمتر کسی است که از واژه بحران و تهدید تصویری در ذهن خود نداشته باشد. فارغ از صحت و سقم این نظرات و کمبودها یا همپوشانی‌های این تصورات ذهنی، بایستی در نظر داشت که ریشه اصلی این دو مفهوم، دشواری، پیچیدگی و حاد بودن شرایط برای ادامه زندگی و یا زیست مسالمت‌آمیز است. عنایت به کاربرد وسیع دو مفهوم بحران و تهدید در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی، از مناظر مختلف بدان نگریسته شده و کتب متعددی نیز پیرامون آن نگاشته شده است. هدف از کتاب پیش‌رو، بررسی هم‌زمان دو موضوع بحران و تهدید با تأکید بر مسائل اقتصادی و چگونگی مدیریت بحران‌ها و تهدیدات اقتصادی است. امید است این کتاب گامی هر چند کوچک اما مؤثر در شناخت و مدیریت انواع بحران‌ها و تهدیدات اقتصادی باشد.

انتشار این کتاب از پشتیبانی‌های علمی و اجرایی جناب آقای دکتر مصطفی سمیعی‌نسب در شکل‌گیری و فرایند تهیه و نظارت بر کتاب و همچنین حمایت و پشتیبانی مسئولان وقت سازمان پدافند غیرعامل کشور، آقایان سردار پاسدار دکتر جلالی، سردار پاسدار دکتر ساسانی و سردار پاسدار دکتر کائینی، معاونت پژوهشی و همکاران انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) برخوردار بوده است. بدین وسیله از تمامی این عزیزان کمال قدردانی و سپاس را دارم.

مقدمه

پرداختن به موضوع بحران و تهدید از بُعد اقتصادی نیازمند شناخت کافی هر دو موضوع، یعنی بحران و اقتصاد است. بنابراین تسلط بر ادبیات دو موضوع فوق و یافتن راه‌های بروز و ظهور چالش‌ها و تهدیدات اقتصادی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. چراکه دشمنان کشور، طی دهه‌های مختلف و به‌ویژه یک دهه اخیر، «جنگ اقتصادی» و ایجاد بحران‌ها و تهدیدات اقتصادی را در اولویت اقدامات خصمانه خود علیه ایران اسلامی قرار داده‌اند. بنابراین تجهیز شدن قوای دفاعی کشور به ابزار نوین مبارزه در این میدان سخت و پیچیده، ضرورتی ویژه‌ای پیدا کرده است.

تلاش هرچه مستمرتر جهت شناخت بیشتر ابعاد این جنگ نوین، و تسلط بر راه‌های نفوذ دشمن در این عرصه، کمک شایانی به خنثی‌سازی اقدامات آنها و تبدیل تهدیدات به فرصت‌های بی‌بدیل خواهد بود. تلاشی که طی سال‌های اخیر، موجب احیای ادبیات اقتصاد مقاومتی در کشور شده و فرصت‌های بی‌شماری برای شکوفایی هرچه بیشتر اقتصاد داخلی و افزایش امنیت اقتصادی ایجاد کرده است.

سخنی با دانشجویان

- ۱- در ابتدای هر فصل و قبل از ورود به محتوای اصلی، مطالبی تحت چهار عنوان زیر مطرح شده است که لازم است قبل از ورود به محتوای اصلی به آن‌ها توجه شود:
- اهداف آموزشی؛ انتظارات آموزشی که باید در پایان فصل محقق شود.
 - سؤالات اساسی؛ خلاصه‌ای از سؤالات اساسی که فصل در پی پاسخ به آن‌هاست.
 - واژگان کلیدی؛ بیان اصطلاحات و واژگان کلیدی موجود در فصل.
 - مقدمه؛ طرح دورنمایی از مطالب فصل و ترتیب مباحث و ارتباط آن‌ها با یکدیگر.
- ۲- در انتهای هر فصل نیز مطالبی تحت چهار عنوان آمده است که توجه به آن‌ها ضروری است:
- پرسش‌هایی جهت خودآزمایی از میزان آموخته‌ها؛
 - پرسش‌هایی جهت کاربردی کردن آموخته‌ها؛
 - پیشنهاد برخی از موضوعات جهت تحقیقات بیشتر؛ و
 - معرفی برخی منابع جهت مطالعات بیشتر.
- ۳- قاب‌های آبی‌رنگ موجود در متن، برخی مطالب مهم و کلیدی فصل و یا سخنی از رهبران انقلاب اسلامی و دیگر مطالب مهم را نشان می‌دهد.
- ۴- قاب‌های سبزرنگ موجود در متن، برخی از کاربردهای مباحث مطرح شده در فصل را نشان می‌دهد.

سخنی با مدرس

- ۱- یکی از اصول مهم تدریس این کتاب، بیان مثال‌های کاربردی و تطبیق تجارب مختلف بر مدیریت بحران و تهدیدات اقتصادی است. اگرچه سعی شده است که این‌گونه موارد در قالب قاب‌های سبزرنگ و نیز پرسش‌های کاربردی انتهای فصل بیان شود اما لازم است که برای هر مطلب یک یا دو مثال توسط اساتید و با مشارکت دانشجویان بیان شود تا هم فهم مطالب آسان‌تر و هم کاربردهای آن بیش‌ازپیش معلوم شود.
- ۲- با توجه به عدم وجود مجال کافی برای مطرح شدن تمام ابعاد تجارب مقاوم‌سازی اقتصادی پیشنهاد می‌شود، فعالیت‌های کلاسی برای دانشجویان برای تکمیل مباحث فوق در نظر گرفته شود و با ارائه مطالب در کلاس، زمینه بحث و تبادل نظر در این زمینه فراهم گردد. برخی از این موضوعات تحت عنوان «پیشنهاد برخی از موضوعات جهت تحقیقات بیشتر» در انتهای فصل آورده شده است.

فصل اول: مروی بر مباحث پدافند غیرعامل در حوزه اقتصادی

اهداف آموزشی

- آشنایی فراگیران با مفهوم پدافند غیرعامل، کارکردهای پدافند غیرعامل، مکانیزم اثرگذاری پدافند غیرعامل بر امنیت اقتصادی و راهبردهای دفاع غیرعامل در مقابله با تهدیدات اقتصادی.

سؤالات اساسی

- پدافند غیرعامل چیست؟
- پدافند غیرعامل چه کارکردهایی دارد؟
- دفاع غیرعامل چه ضرورتی برای اقتصاد دارد؟
- دفاع غیرعامل در تحقق امنیت ملی چه نقشی را ایفا می‌کند؟
- دفاع غیرعامل در تحقق امنیت اقتصادی چه نقشی را ایفا می‌کند؟
- پدافند غیرعامل چگونه و از طریق چه مکانیزم‌هایی بر امنیت اقتصادی اثرگذار است؟
- منظور از دفاع غیرعامل در حوزه مسائل اقتصادی چیست؟
- اهم تهدیدات اقتصادی پیش‌روی کشور که پدافند غیرعامل می‌تواند آنها را مدیریت کند کدام است؟
- دفاع غیرعامل در مقابله با تهدیدات اقتصادی چه راهبردهای را شامل می‌شود؟

واژگان کلیدی

پدافند غیرعامل، امنیت ملی، امنیت اقتصادی، تهدیدات اقتصادی.

مقدمه

تاریخ زندگانی بشر همواره با عنصر جنگ همراه بوده است. این واقعیت به قدری ملموس و تأثیرگذار بوده است که به عنوان یک پدیده اجتماعی پذیرفته شده و جامعه‌شناسان بخشی از تحقیقات خود را پیرامون آن و تأثیرات عمیقی که بر زندگانی انسان‌ها می‌گذارد اختصاص داده‌اند. بر همین اساس انسان‌ها عامل دفاع را در سطوح مختلف مورد استفاده قرار داده و واژه پدافند به عنوان یک اصطلاح گویا برای دفاع در ادبیات امروز تعریف شده است و در یک دید کلان و در دو بخش پدافند عامل و غیرعامل تعریف گردیده است. در این راستا پدافند غیرعامل با توجه به خوی تجاویزگرایانه، زیاده‌طلبانه و سیری ناپذیر استکبار جهانی، به یک اصل مهم، حیاتی و بسیار تعیین‌کننده تبدیل شده است (اداره حراست بانک سپه، ۱۳۹۲: ۴۲).

امروزه با پیشرفت فناوری و پیچیدگی در نوع تسلیحات به‌کارگیری شده بر سرعت جنگ و اثرات مخرب و نامطلوب آن به شدت افزوده شده است و چنانچه کشوری نتواند در طرح‌ریزی و اجرای موفق این نوع از پدافند به‌گونه‌ای که هرگونه تفکر سلطه‌طلبانه را خنثی نماید، عمل کند به‌طور قطع حیات سیاسی و اقتصادی و... خود را به‌مخاطره انداخته و زمینه اضمحلال خویش را فراهم آورده است. تجارب حاصل از هشت سال دفاع مقدس مؤید این امر است که دشمن مهاجم برای درهم شکستن اراده ملت و نابودی توان اقتصادی و زیرساخت‌های اساسی و از همه مهم‌تر توان نظامی کشور، عمده توجه خود را صرف شناسایی و به‌سپارار و انهدام مراکز حیاتی و حساس می‌نماید و پدافند غیرعامل یکی از بهترین و مطلوب‌ترین راهکارها برای خنثی‌سازی این حملات است. در این میان با تغییر شیوه جنگ در عصر حاضر، به‌صورت اعمال فشار در کانون‌های اقتصادی، اهمیت توجه به مقوله دفاع غیرعامل بیش از پیش نمایان می‌شود (اداره حراست بانک سپه، ۱۳۹۲: ۴۲).

از زاویه‌ای دیگر، تجارب و شواهد ثبت شده در جنگ‌های اعصار گذشته تاریخ بشری و قرن حاضر، نمونه‌های مستدل و انکارناپذیری است که اهمیت حیاتی پدیده دفاع غیرعامل را

آشکار و ثابت می‌نماید. کشورهایی که توسعه پدافند غیرعامل را به‌عنوان یک سیاست دفاعی مستمر در دستور کار خود قرار می‌دهند، هیچگاه در مظان اتهام تهدید بر علیه کشورهای دیگر قرار نمی‌گیرند. از این رو، استفاده از پدافند غیرعامل به‌عنوان یک راهکار اصلی دفاعی، باعث کاهش آسیب‌پذیری به زیرساخت‌های حیاتی می‌شود (صابرینیا، ۱۳۹۴: ۳).

۱-۱. مفهوم پدافند غیرعامل^۱

از نظر واژه‌شناسی، واژه پدافند از دو جزء (پد) و (افند) تشکیل شده است، در فرهنگ و ادب فارسی «پاد» یا «پد» پیشوندی است که به معنای ضد، متضاد بوده و هرگاه قبل از واژه‌ای قرار گیرد معنای آن را معکوس می‌نماید، واژه آفند نیز به مفهوم جنگ، جدال، تهاجم، حمله و پیکار است در این راستا پدافند که هم‌طراز با واژه «دفاع» بود شامل اقداماتی است که جهت مقابله با حمله و تهاجم دشمن انجام می‌شود که شامل انواع و اقسام اقدامات دفاعی از جمله «پدافند غیرعامل» و «پدافند عامل» است. در پدافند غیرعامل جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن بدون استفاده از تسلیحات تهاجمی یا دفاعی و با استفاده از مجموعه‌ای از اقدامات و تمهیدات تدافعی، موجب کاهش آسیب‌پذیری تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی می‌شود. در صورتی که در «پدافند عامل» جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن و دفع تهدیدات وی از انواع و اقسام تسلیحات دفاعی نظیر توپ، موشک، تانک، هواپیماهای شکاری، بمب‌افکن، رزم ناور، زیردریایی و... استفاده می‌شود.^۲

پدافند غیرعامل جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن بدون استفاده از تسلیحات تهاجمی یا دفاعی و با استفاده از مجموعه‌ای از اقدامات و تمهیدات تدافعی، موجب کاهش آسیب‌پذیری تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی می‌شود.

کوتاه‌ترین تعریف پدافند غیرعامل، «دفاع بدون سلاح» است. همچنین، پدافند غیرعامل براساس سیاست‌های کلی نظام در خصوص پدافند غیرعامل، ابلاغ شده توسط مقام معظم

- رهبری در ۱۳ بند، در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۹، به شرح ذیل تعریف شده است^۱ :
- «مجموعه اقدام‌های غیرمسلحانه‌ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدها و اقدام‌های نظامی دشمن می‌شود».
- بنابراین، هر اقدامی که در آن از سلاح استفاده نشود و موجب تقلیل آسیب‌پذیری منابع انسانی، محیط زیست، ساخت‌وسازها، تأسیسات، تجهیزات و اسناد و شریان‌های کشور در برابر عملیات مخرب دشمن شود، پدافند غیرعامل نام دارد و مأموریت‌های سازمان پدافند غیرعامل کشور عبارتند از^۲ :
- ۱- کاهش آسیب‌پذیری و افزایش ایمنی زیرساخت‌های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور در مقابل تهدیدات خارجی و با تأکید بر ایجاد عزم ملی و باور عمومی جامع از طریق فرهنگ‌سازی، سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی راهبردی و افزایش هزینه تهاجم دشمن با قابلیت هدایت بخش‌های کشوری و لشکری در جهت رعایت اصول پدافند غیرعامل و نظارت بر اجرای آن.
 - ۲- اداره امور مردم و تداوم خدمات در شرایط جنگ و تسهیل‌کننده و استمرار بخش خدمات عمومی در شرایط تهدید دشمن.
 - ۳- تعامل سازنده و پیش‌برنده با بخش‌های لشکری و کشوری در خصوص اعمال تدابیر دفاعی امنیتی و نظارت و حصول اطمینان از اجرا.
 - ۴- تدوین راهبرد ها، سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها، ضوابط، دستورالعمل‌های عمومی و تخصصی در زمینه پدافند غیرعامل و نظارت بر اجرای آن و مدیریت بحران ناشی از جنگ.
 - ۵- برآورد تهدیدات و احصاء آسیب‌پذیری‌های زیرساخت‌های کشور.

۱. مجید تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری در بخش پدافند غیرعامل (۱۳۸۹/۱۱/۲۹)، برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به: <http://maslahat.ir/index.jsp?siteid=3&fkeyid=&siteid=3&pageid=572>

۲. پایداری ملی؛ پایگاه اطلاع‌رسانی پدافند غیرعامل، برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به: <https://paydarymelli.ir/fa/news/1044/>

- کارکردهای پدافند غیرعامل

براساس تعریف و با استفاده از مفاهیم ارائه شده در سیاست‌های کلی نظام در مورد پدافند غیرعامل، می‌توان کارکردهای متفاوتی را برای پدافند غیرعامل احصاء کرد. لذا در نمودار ۱-۱، مجموعه کارکردهای استخراج شده از پدافند غیرعامل عبارتند از (اسکندری، ۱۳۹۰: ۱۰۲):

نمودار ۱-۱: کارکردهای پدافند غیرعامل

بر این اساس حوزه‌های مسئولیتی تهدیدات فراروی پدافند غیرعامل عبارتند از:

- تهدیدات ذریع پدافند غیرعامل شامل تهدیدات نظامی و تهدیدات سایبری، زیستی (انسان، دام، کشاورزی، مواد غذایی و دارویی، آب، محیط زیست و منابع طبیعی)، پرتوی،

شیمیایی و اقتصادی است که سیاست‌گذاری، هدایت و برنامه‌ریزی مقابله با تهدیدات یاد شده در قرارگاه‌های (پدافند سایبری، پدافند زیستی، پدافند پرتوی، پدافند شیمیایی، پدافند اقتصادی و پدافند مردمی) تشکیلاتی سازمان پدافند غیرعامل کشور انجام می‌پذیرد، قرارگاه‌های یاد شده در سطوح استانی هم تشکیل شده و در حال فعالیت هستند.

تهدیدات ذریع پدافند غیرعامل شامل تهدیدات نظامی و تهدیدات سایبری، زیستی (انسان، دام، کشاورزی، مواد غذایی و دارویی، آب، محیط زیست و منابع طبیعی)، پرتوی، شیمیایی و اقتصادی است که سیاست‌گذاری، هدایت و برنامه‌ریزی مقابله با تهدیدات یاد شده در قرارگاه‌های (پدافند سایبری، پدافند زیستی، پدافند پرتوی، پدافند شیمیایی، پدافند اقتصادی و پدافند مردمی) تشکیلاتی سازمان پدافند غیرعامل کشور انجام می‌پذیرد.

- مقابله با تهدیدات طبیعی (زلزله، سیل، آتشفشان، خشکسالی، سرما و...) که جزء حوادث طبیعی و غیرمترقبه هستند؛ در حوزه مسئولیتی سازمان مدیریت بحران کشور وابسته به وزارت کشور می‌باشد و در حوزه مسئولیتی سازمان پدافند غیرعامل کشور قرار نمی‌گیرند.

۲-۱. ضرورت توجه به دفاع غیرعامل

تجارب و شواهد ثبت شده در جنگ‌های اعصار گذشته تاریخ بشری و قرن حاضر، نمونه‌های انکارناپذیری است که اهمیت پدیده دفاع غیرعامل را آشکار و ثابت می‌کند. موارد مشروحه زیر نمونه‌های بارز این اهمیت هستند (موحدی‌نیا، ۱۳۹۱: ۱۶-۹).

۱- موجب زنده ماندن و حفظ بقای نیروی انسانی می‌شود، که با ارزش‌ترین سرمایه ملی کشور است.

- وجود و حیات هر انسان در صحنه اجتماع می‌تواند موجب حیات، توسعه و نجات جامعه و ملت شود.

- از دست دادن تابه‌هنگام یک انسان، بزرگترین زیان اجتماعی است که به جامعه و کشور وارد می‌شود.

- هر کس نفسی را بدون بدون حق قصاص و یا بدون علت ایجاد فساد و فتنه در روی زمین به قتل رساند، مثل آن است که همه مردم را کشته و هر که نفسی را حیات بخشد

- (از مرگ نجات دهد) مثل آن است که همه مردم را حیات بخشیده است.
- موضوع پدافند غیرعامل و بهره‌گیری از منافع آن تنها زاینده عقل انسان نبوده و خداوند حکیم که مخزن تمام علوم نزد اوست در آیه ۸۰ سوره مبارک انبیاء می‌فرماید: و ما به او (حضرت داود علیه السلام) ساخت زره را تعلیم نمودیم تا شما را از آسیب جنگ در امان بدارد. پس آیا شکرگزاری؟
 - مقابله با تهدیدات و برگرداندن آتش از روی سر مردم (مسلمین) و حفظ جان آنها از جمله اهداف اصولی دفاع غیرعامل است که ارزش والای آن در حدیثی از حضرت محمد صلی الله علیه و آله چنین نقل شده است: هر کس تجاوز آب یا آتشی را از گروهی از مسلمین برگرداند، بهشت بر او واجب می‌شود.
- ۲- موجب صرفه‌جویی کلان اقتصادی و ارزی در حفظ تجهیزات و تسلیحات گران قیمت نظامی می‌شود.
- دشمن در جهت انهدام تسلیحات نظامی کشور، چشمان تیزی در زمین، دریا، آسمان و فضا دارد. هرچه را دشمن ببیند مورد هدف قرار می‌دهد و هرچه را هدف قرار دهد، احتمالاً منهدم خواهد شد.
 - خرید و تهیه تسلیحات نظامی در هر زمان و از هر جا امکان‌پذیر نیست.
 - وجود حتی یک سلاح (تیربار، توپ، تانک، بالگرد، هواپیما، شناور، موشک و...) می‌تواند سرنوشت نبرد را رقم زند.
 - انجام اقدامات دفاع غیرعامل نظیر مکان‌یابی خوب، ایجاد خاکریز و مواضع، ایجاد استحکامات سنگری و... موجب صرفه‌جویی در به‌کارگیری سلاح‌های کمتر پدافند هوایی می‌شود.
- ۳- اقدامات پدافند غیرعامل، مراکز حیاتی و حساس اقتصادی، سیاسی، نظامی، ارتباطی و مراکز عمده علمی و فرهنگی و... را در برابر حملات و بمباران‌های هوایی دشمن، حفظ و ادامه فعالیت در شرایط بحران و جنگ را ممکن می‌کند.
- اهداف اصلی و نوک پیکان حمله دشمن در «استراتژی انهدام مرکز ثقل»^۱، مراکز حیاتی و حساس یاد شده است.

- کم‌توجهی به اقدامات دفاع غیرعامل در مراکز حیاتی و حساس در طول جنگ تحمیلی به علت نبود راهبرد دفاعی همه‌جانبه موجب خسارت‌های سنگین و قابل توجهی شد.
- استراتژی و سیاست تمرکززدایی کره شمالی در جهت کوچک‌سازی و پراکنده نمودن مراکز حیاتی و حساس، راهکار عملی و قابل توجه در کاهش آسیب‌پذیری مراکز یاد شده است.
- اجرای سیاست تمرکززدایی، توزیع و پراکندگی مراکز حیاتی، حساس و مهم و امکانات و تسلیحات حاشیه‌ای آن در کل فضای سرزمینی کشور، علاوه بر حفظ سرمایه‌های کلان ملی کشور در برابر تهدیدات احتمالی، بستر مناسبی را در جهت رفع محرومیت، اشتغال‌زایی و ایجاد عدالت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در مناطق محروم، ایجاد می‌کند.
- رعایت پاره‌ای از اقدامات دفاع غیرعامل در بعضی از مراکز حیاتی و حساس کشور موجب مقاومت بهتر و آسیب‌پذیری کمتر آنها در برابر حملات و بمباران‌های هوایی دشمن و تداوم خدمات‌رسانی و اجرای مأموریت در طول هشت سال دفاع مقدس شد (پالایشگاه اصفهان، سد و نیروگاه آبی دز، سایت موشکی پدافند هوایی هاک در عملیات والفجر ۸ و...).

اقدامات پدافند غیرعامل، مراکز حیاتی و حساس اقتصادی، سیاسی، نظامی، ارتباطی و مراکز عمده علمی و فرهنگی و... را در برابر حملات و بمباران‌های هوایی دشمن، حفظ و ادامه فعالیت در شرایط بحران و جنگ را ممکن می‌کند.

- ۴- اقدامات دفاع غیرعامل موجب تحمیل هزینه قابل توجه به دشمن می‌شود.
 - انهدام اهداف مستحکم به مراتب مشکل‌تر و پرهزینه‌تر از انهدام اهداف بدون حفاظ است.
 - دشمن باید هواپیماها، تسلیحات و زمان بیشتری را صرف کشف هدف‌ها و انهدام آنها کند.
 - چنانچه خرج یک اقدام یا تهدید، از دخل آن برای دشمن بیشتر باشد، در تصمیم و عمل وی تأثیر بازدارنده خواهد داشت.
- ۵- اقدامات دفاع غیرعامل سبب به‌وجود آمدن تأثیرات روحی و روانی مثبت در شهروندان و رزمندگان می‌شود.
 - اهداف مورد توجه دشمن از بمباران شهرها، ایجاد فشار بر دولتمردان و مسئولین،

مروی بر مباحث پدافند غیرعامل در حوزه اقتصادی □ ۳۵

برهم زدن نظم اجتماعی، ایجاد ازهم گسیختگی در مردم و مجبور نمودن آنها به مهاجرت از شهرها، ایجاد نارضایتی در مردم و جامعه و از بین بردن مقاومت عقبه های شهری و پشتیبانی شهروندان از جبهه است، درحالی که اقدامات دفاع غیرعامل به علت پیشگیری از دفاع نظامی موجب تأثیرات روحی و روانی مثبت در شهروندان و رزندگان می شود.

- آمار تلفات غیرنظامیان در جنگ ها روند افزایشی داشته، به این صورت که، در جنگ جهانی اول آمار تلفات انسانی ۱۰ میلیون نفر بوده که همگی نظامی بوده اند. اما در جنگ جهانی دوم، تلفات غیرنظامیان ۶ میلیون نفر بیشتر از نظامیان گزارش شده است. درحالی که به علت وجه غیرنظامی و جنگی دفاع غیرعامل، تلفات جانی به حداقل مقدار خود تقلیل یافته است.

اقدامات دفاع غیرعامل موجب تحمیل هزینه قابل توجه به دشمن می شود.

۶- اجتناب ناپذیر بودن بروز جنگ های آینده و لزوم آمادگی دفاعی.

- از ۵ هزار سال تمدن بشری تنها ۲۹۲ سال بدون جنگ بوده است.
 - در طی تاریخ گذشته بشری ۱۴ هزار جنگ اتفاق افتاده و ۴ میلیارد انسان جان باخته اند.
 - در قرن بیستم بیش از ۲۲۰ جنگ به وقوع پیوسته و بیش از ۲۰۰ میلیون تلفات انسانی داشته است.
 - محدوده سرزمین و مرزهای میهن اسلامی طی سالیان گذشته شاهد چهار جنگ مهم با هدف نابودی یا تضعیف، مهار و محاصره انقلاب اسلامی (جنگ تحمیلی، جنگ افغانستان و دو جنگ آمریکا و متحدانش با عراق) بوده و جنگ ها و تهدیدات دیگری نیز جزو اهداف راهبردی و بلندمدت استکبار جهانی در منطقه است (جنگ خاورمیانه به بهانه های مبارزه با تروریسم و ایجاد دموکراسی واهی آمریکایی و...).
 - جمهوری اسلامی ایران دارای ۱۵ همسایه است که تقریباً دو تا سه کشور در جهان هستند که این تعداد همسایه را دارند، کشورهای یاد شده به صورت مستمر شرایط ما را تحلیل نموده و رفتارشان را متناسب و براساس منافع و میزان اقتدار و توان ما تنظیم می کنند.
- ۷- دفاع غیرعامل موجب حفظ نیروها برای ضربه زدن در زمان و مکان مناسب و گرفتن آزادی و ابتکار عمل از دشمن می شود.